

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาษี

นโยบายทางด้านรายได้หรือนโยบายภาษีอากร (tax policy)

การหารายได้จากการเก็บภาษีอากรในการดำเนินนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม เมื่อเราพิจารณาลักษณะอัตราภาษีที่มีอยู่ เราสามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ

1. อัตราภาษีตามสัดส่วน (proportional) อัตราภาษีในกรณีนี้จะมีค่าคงที่ตลอด ไม่ว่าฐานภาษีจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
2. อัตราภาษีก้าวหน้า (progressive) อัตราภาษีกรณีนี้จะมีอัตราที่เพิ่มขึ้นเมื่อฐานของภาษีมียกขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งภาษีมียกจะมีลักษณะที่ซับซ้อนและมีผลต่อการกระจายรายได้ให้เป็นธรรมด้วย (สมคิด บางโม, 2540)
3. อัตราภาษีถอยหลัง (regressive) อัตราภาษีกรณีนี้จะมีอัตราที่ลดลงเมื่อฐานของภาษีมียกขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นไปในลักษณะตรงข้ามกับอัตราภาษีก้าวหน้า

ในการพิจารณาว่าอัตราภาษีเป็นอัตราภาษีกรณีใดใน 3 กรณีข้างต้น สามารถพิจารณาได้ 2 นัยด้วยกัน (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2516) คือ นัยทางวิชาการ (technical sense) และนัยทางด้านความเป็นธรรม (equity)

นัยทางวิชาการสามารถพิจารณาได้จากค่าเปรียบเทียบของอัตราภาษีถัวเฉลี่ย (average tax rate) ซึ่งมีค่าเท่ากับหนี้อาหารด้วยฐานภาษีรวม กับอัตราภาษีส่วนเพิ่ม (marginal tax rate) ซึ่งมีค่าเท่ากับส่วนเปลี่ยนแปลงหนี้อาหารด้วยส่วนเปลี่ยนแปลงฐานภาษีรวม โดยที่หนี้อาหารหมายถึงจำนวนเงินที่จะต้องเสียภาษี (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2546) ถ้าเป็นอัตราภาษีตามสัดส่วน ค่าอัตราภาษีถัวเฉลี่ยจะเท่ากับค่าอัตราภาษีส่วนเพิ่ม ถ้าเป็นอัตราภาษีก้าวหน้า ค่าอัตราภาษีถัวเฉลี่ยจะต่ำกว่าค่าอัตราภาษีส่วนเพิ่ม และถ้าเป็นอัตราภาษีถอยหลัง ค่าอัตราภาษีถัวเฉลี่ยจะสูงกว่าค่าอัตราภาษีส่วนเพิ่ม

ส่วนนัยทางด้านความเป็นธรรม ภาษีตามสัดส่วนคือภาษีที่มีอัตราคงที่ไม่ว่าเงินได้จะเป็นเท่าไร อัตราภาษีก้าวหน้าคือ ภาษีที่สัดส่วนจำนวนภาษีที่เสียเมื่อเทียบกับเงินได้เพิ่มขึ้น และอัตราภาษีถอยหลังคือ ภาษีที่อัตราภาษีลดลงเมื่อเงินได้เพิ่มขึ้น

ในส่วนของการจำแนกภยานั้นก็มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากภยานากรที่จัดเก็บมีอยู่มากมายหลายชนิด ดังนั้นจึงจัดจำแนกภยานากรเพื่อให้เกิดความง่าย สะดวกและมีความชัดเจนในการพิจารณา หรือทำการศึกษาที่เกี่ยวกับภยานากร ซึ่งสามารถจำแนกภยานากรได้ตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ (สมคิด บางโม, 2540) ดังนี้

1. การจำแนกภยานากรตามระดับของผู้จัดเก็บ แบ่งได้เป็นสองประเภทคือ (1) ภยานากรระดับประเทศที่รัฐบาลกลางเป็นผู้จัดเก็บ เช่น ภยานากรเงินได้บุคคลธรรมดา ภยานากรเงินได้นิติบุคคล ภยานากรมูลค่าเพิ่ม ภยานากรศุลกากร และภยานากรสรรพสามิต และ (2) ภยานากรระดับท้องถิ่นที่หน่วยงานท้องถิ่นของรัฐบาลเป็นผู้จัดเก็บ เช่น ภยานากรโรงเรือน ภยานากรป้าย และภยานากรบำรุงท้องที่
2. การจำแนกภยานากรตามหลักการผลลัการภยานากร แบ่งได้เป็น ภยานากรทางตรงที่ผู้เสียภยานากรไม่สามารถผลลัการะไปให้ผู้อื่นได้ เช่น ภยานากรเงินได้บุคคลธรรมดา ภยานากรเงินได้นิติบุคคล และภยานากรทางอ้อมที่ผู้เสียภยานากรสามารถผลลัการะไปให้ผู้อื่นได้ เช่น ภยานากรมูลค่าเพิ่ม ภยานากรสรรพสามิต
3. การจำแนกภยานากรตามวิธีการประเมินภยานากร แบ่งได้เป็น ภยานากรตามราคาหรือมูลค่าที่เรียกเก็บตามมูลค่าของฐานภยานากร และภยานากรตามสภาพที่เรียกเก็บตามปริมาณหรือหน่วยของฐานภยานากร
4. การจำแนกภยานากรตามลักษณะการใช้เงิน แบ่งได้เป็น ภยานากรเพื่อกิจการทั่วไป ซึ่งหมายถึงภยานากรที่จัดเก็บเพื่อนำไปใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ทั่วไปของรัฐ เช่น ภยานากรศุลกากร ภยานากรสรรพสามิต และภยานากรเพื่อกิจการเฉพาะอย่าง ซึ่งหมายถึง ภยานากรที่จัดเก็บเพื่อนำไปใช้จ่ายเฉพาะด้านของภาครัฐ เช่น ค่าพรีเมียมข้าว
5. การจำแนกภยานากรตามความถาวรของกฎหมายภยานากร แบ่งได้เป็น ภยานากรถาวรหรือภยานากรปกติ ซึ่งหมายถึงภยานากรที่เก็บเป็นประจำตามปกติ เช่น ภยานากรเงินได้บุคคลธรรมดา ภยานากรเงินได้นิติบุคคล ซึ่งต้องประกาศกฎหมายในการยกเลิก และภยานากรชั่วคราว หมายถึงภยานากรที่เก็บเป็นครั้งคราวเพื่อวัตถุประสงค์ในช่วงเวลานั้น เช่น ในยามสงคราม หรือสินค้าที่นำเข้ามาใช้ในประเทศเป็นการชั่วคราว ซึ่งเมื่อหมดเหตุการณ์หรือความจำเป็นนั้นก็ยกเลิกการเก็บภยานากรนั้นได้

สำหรับหลักของการเก็บภยานากรที่ดี ก็มีความสำคัญในการดำเนินนโยบายทางด้านภยานากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการคลัง โดยในปี พ.ศ. 2319 Adam Smith ได้วางหลักเกณฑ์ในการเก็บภยานากรที่ดีไว้สี่ประการคือ

1. หลักความเป็นธรรม ประชาชนทุกคนต้องเสียสละรายได้หรือผลประโยชน์ส่วนหนึ่งตามฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล เพราะประชาชนทุกคนได้รับประโยชน์และการคุ้มครองจากรัฐ
2. หลักความแน่นอน ภยานากรที่ประชาชนทุกคนต้องเสียนั้นต้องมีลักษณะ รูปแบบและจำนวนที่แน่นอน

3. หลักความสะดวก การเก็บภาษีทุกชนิดต้องมีวันเวลา สถานที่ที่แน่นอน และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เสียภาษี

4. หลักความประหยัด ภาษีทุกชนิดที่จัดเก็บต้องเป็นภาระแก่ประชาชนที่เสียภาษีน้อยที่สุด แต่ทำให้รัฐบาลมีรายได้มากที่สุด

ต่อมาจึงได้มีการขยายหลักที่ดีในการเก็บภาษีโดยการปรับเปลี่ยนและอธิบายเพิ่มเติม คือ

1. หลักของความแน่นอน (certainty) ภาษีทุกประเภทที่จัดเก็บจะต้องมีความชัดเจนและแน่นอนในเรื่องของฐานภาษี อัตราภาษี วันเวลา สถานที่ วิธีในการเสียภาษีและง่ายต่อการเข้าใจของผู้ที่เสียภาษี ความแน่นอนและความชัดเจนเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เสียภาษีเข้าใจในภาษีที่ตนจะต้องเสีย ทำให้การบริหารการจัดเก็บทำได้ง่ายขึ้น ไม่ก่อให้เกิดการทุจริตของผู้ที่มีหน้าที่ในการเก็บภาษีและเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษี

2. หลักของการประหยัด (low compliance and collection costs) ระบบการจัดเก็บภาษีที่คั้นนั้น ผู้เสียภาษีจะต้องได้รับภาระน้อยที่สุด ขณะที่รัฐบาลได้รับรายได้มากที่สุด ดังนั้นการจัดเก็บภาษีควรมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ที่ต่ำ นั่นคือรัฐบาลมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประชาชนผู้เสียภาษีสามารถเสียภาษีโดยมีค่าใช้จ่ายที่น้อยและขั้นตอนไม่ยุ่งยาก โดยหลักการแล้วรัฐบาลควรเก็บภาษีโดยทำให้รายได้จากภาษีที่ได้รับใกล้เคียงกับภาระภาษีที่ประชาชนต้องรับภาระให้มากที่สุด รายได้ภาษีก็คือ รายได้สุทธิที่รัฐบาลได้รับจากการจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเท่ากับภาษีที่ประชาชนเสียให้แก่รัฐบาลหักด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี ส่วนภาระภาษีคือ ภาระที่ผู้เสียภาษีต้องแบกรับ เนื่องจากถูกรัฐบาลเก็บภาษี ซึ่งก็จะได้แก่เงินค่าภาษีที่เสียไปและภาระข้อยุ่งยากต่าง ๆ ในการเสียภาษี และอาจรวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการเก็บภาษีนั่น ที่ทำให้ผู้เสียภาษีต้องเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของตน และเป็นเหตุให้ผู้เสียภาษีนั่นได้รับความพอใจน้อยลงหรือมีสวัสดิการที่เลวลง ซึ่งเรียกว่า ภาระส่วนเกิน (excess burden) (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2546)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอาจใช้ภาษีที่มีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เช่น ในด้านการผลิต รัฐบาลอาจให้ความช่วยเหลือในการยกเว้นภาษีหรือเก็บภาษีในอัตราที่ต่ำกว่าปกติในอุตสาหกรรมที่รัฐบาลต้องการให้มีการลงทุน ในด้านการออมและการลงทุน รัฐบาลอาจกระตุ้นการออมและการลงทุนในรูปแบบที่ต้องการได้ เช่น การเก็บภาษีเงินปันผลจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แตกต่างจากบริษัทที่จดทะเบียนนอกตลาดหลักทรัพย์ หรือในด้านการบริโภค รัฐบาลสามารถเก็บภาษีจากสินค้าที่เห็นว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยในอัตราที่สูงกว่าสินค้าที่จำเป็นเพื่อลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือยในประเทศ

ลง

3. หลักของความเสมอภาค (equity) การเก็บภาษีที่ดีต้องมีความยุติธรรมและเสมอภาค ในหมู่ผู้เสียภาษี ความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดเก็บภาษีอากรนั้น ถ้าพิจารณาในแง่ความเสมอภาคอาจแบ่งออกเป็น (1) ความเสมอภาคในแนวตั้ง (vertical equity) หมายถึงผู้ที่มีความแตกต่างกันของฐานะควรเสียภาษีในจำนวนที่แตกต่างกัน และ (2) ความเสมอภาคในแนวนอน (horizontal equity) หมายถึงผู้ที่มีฐานะเท่ากันต้องเสียภาษีที่เท่ากัน

4. หลักของการยอมรับ (acceptability) การจัดเก็บภาษีอากรสามารถทำได้สะดวก รวดเร็ว ถ้าหากประชาชนผู้เสียภาษียอมรับในภาษีที่ตนเองต้องเสีย ซึ่งประชาชนผู้เสียภาษีจะมีความยอมรับในภาษีนั้นก็ต่อเมื่อได้รับความเป็นธรรมในการเสียภาษี และรู้ว่าภาษีที่เสียไปนั้น รัฐบาลจะนำไปใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในด้านใด

5. หลักของการเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (enforceability) ภาษีอากรบางประเภทในทางทฤษฎีมีความถูกต้องและเหมาะสม แต่ในบางกรณีภาษีนั้นอาจยังไม่เหมาะสมกับประเทศใดประเทศหนึ่ง เช่น กรณีภาษีที่เก็บจากการค้าปลีก ในประเทศที่กำลังพัฒนามักมีการตรวจสอบได้ยาก ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน ดังนั้นในทางปฏิบัติการเก็บภาษีต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และได้รับภาษีในจำนวนที่น้อย

6. หลักของการทำรายได้ (productivity) ภาษีที่ดีควรมีฐานภาษีที่ใหญ่ครอบคลุมประชาชนผู้เสียภาษีจำนวนมาก และขยายขึ้นเมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลไม่ต้องเพิ่มอัตราภาษีและขยายฐานภาษีบ่อยครั้ง

7. หลักของการยืดหยุ่น (flexibility) ภาษีที่ดีต้องมีความยืดหยุ่นซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นภาษีที่เก็บในอัตราก้าวหน้า เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว รายได้จากภาษีจะต้องเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่หากเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้จากภาษีจะต้องลดลงในอัตราเร็วกว่าการลดลงของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาเงินเฟ้อ หรือลดความตึงเครียดของเศรษฐกิจได้บ้าง

จากหลักข้างต้น การเก็บภาษีในอัตราที่เหมาะสมจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อคนในสังคมและให้รัฐบาลมีรายได้จากภาษีอากรที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ การจะใช้หลักใดหลักหนึ่งเป็นหลักสำคัญย่อมมีผลกระทบต่อหลักการอื่นไม่มากนักน้อย ดังนั้นจึงควรมีแนวความคิดที่จะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่าหลักการใดควรยึดถือเป็นหลักใหญ่ที่ใช้ในการหารายได้ของรัฐบาล และบรรลุเป้าหมายทางการคลังอย่างแท้จริง แนวความคิดและทฤษฎีในการเก็บภาษีหรือแนวทางในการเก็บภาษีจึงเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาเลือกใช้ให้ระบบภาษีมี่ประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีอยู่ด้วยกัน 5 แนวทางด้วยกันคือ

1. แนวทางการเก็บภาษีอากรเพื่อลดเงินได้ของรัฐบาลให้เหลือน้อยที่สุด (the revenue minimization approach) แนวทางนี้ใช้หลักผลการจำกัดรายจ่ายสุทธิ (net expenditure restraining effect) นั่นคือการเก็บภาษีหนึ่งบาทจะทำให้รายจ่ายของภาคเอกชนลดลงเท่ากับค่า marginal propensity to consume (MPC) ซึ่งภาษีที่เก็บหากสามารถลดการใช้จ่ายของเอกชนได้สูงก็จะมีประสิทธิภาพสูงด้วย โดยแนวทางนี้มีจุดมุ่งหมายในการลดการใช้จ่ายของเอกชนเป็นสำคัญ และสนับสนุนให้มีการเก็บภาษีรายจ่ายแทนการเก็บภาษีเงินได้ เช่น ภาษีการขาย ภาษีการบริโภค เพราะเชื่อว่าจะมีประสิทธิภาพที่ดีกว่า และควรลดภาษีที่มีผลต่อการออม หรือที่มีผลต่อการลดการใช้จ่ายของเอกชนน้อย เช่น ภาษีกำไร ภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้า ภาษีมรดก เมื่อรัฐบาลทำตามแนวทางนี้แล้วจะทำให้สามารถลดการบริโภคของเอกชนได้ และรัฐบาลสามารถเก็บภาษีจำนวนที่น้อยลงได้

2. แนวทางการเก็บภาษีอากรตามความเป็นกลาง (the neutrality approach) แนวทางนี้ใช้หลักความเป็นกลางในการเก็บภาษีเพื่อให้เกิดความบิดเบือนอันเป็นอุปสรรคของกลไกตลาดให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งแสดงได้ว่าภาษีเงินได้จะเป็นภาษีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าภาษีชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะภาษีทางอ้อมที่มีผลในการบิดเบือนตลาดอย่างมาก การใช้แนวทางนี้จะทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าและบริการโดยใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุดด้วย หรือหากรัฐบาลต้องการเก็บภาษี รัฐบาลควรเก็บภาษีในสินค้าทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน หรือเก็บภาษีจากสินค้าที่มีความยืดหยุ่นน้อยเพื่อให้เกิดการบิดเบือนในกลไกตลาดน้อยที่สุด

3. แนวทางการเก็บภาษีอากรตามผลประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐ (the benefit approach) แนวทางการเก็บภาษีอากรตามหลักผลประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐนี้มีข้ออย่างน้อยสองประการคือ ประการแรก การเก็บภาษีแนวทางนี้เป็นการเก็บภาษีที่เป็นธรรม นั่นคือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากรัฐมากจะต้องเสียภาษีที่มากด้วย ประการที่สอง การเก็บภาษีแนวทางนี้ช่วยให้มีการกำหนดจำนวนภาษีที่เก็บและจำนวนรายจ่ายของรัฐบาลได้พร้อมกัน

4. แนวทางการเก็บภาษีอากรตามกำลังความสามารถในการเสียภาษี (the ability-to-pay approach) แนวทางนี้จะพิจารณาการเสียภาษีในการเสียสละอรรถประโยชน์ โดยการเสียสละนี้แบ่งออกเป็นสามประเภทด้วยกันคือ (1) การเสียสละสมบูรณ์ คือ ผู้เสียภาษีทุกคนจะเสียภาษีที่ทำให้เสียจำนวนอรรถประโยชน์ที่เท่ากัน (2) การเสียสละในอัตราส่วนที่เท่ากัน คือ ผู้เสียภาษีทุกคนจะเสียภาษีที่ทำให้อัตราส่วนของจำนวนอรรถประโยชน์ที่เสียไปต่ออรรถประโยชน์รวมเท่ากัน และ (3) การเสียสละหน่วยสุดท้ายที่เท่ากัน คือ ผู้เสียภาษีทุกคนจะเสียภาษีที่ทำให้อรรถประโยชน์จากเงิน

ภาษีบาทสุดท้ายที่เสียภาษีเท่ากัน ซึ่งภาษีที่จะใช้ในการจัดเก็บจะมีโครงสร้างเป็นแบบอัตราส่วนของจำนวนอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม

5. แนวทางการเก็บภาษีอากรเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (the income-maximization approach) แนวทางนี้ใช้ระบบภาษีและเงินอุดหนุนในการเพิ่มรายได้ประชาชาติให้มากขึ้นโดยผ่านการจัดสรรทรัพยากรใหม่ที่เกิดผลเพียงครั้งเดียว และใช้ภาษีและเงินอุดหนุนในการกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นรายปี ในส่วนของการจัดสรรทรัพยากรใหม่สามารถทำได้ เช่น การเก็บภาษีจากบริษัทที่มีการผลิตสินค้าและบริการมากเกินไป เพื่อให้มีการลดการผลิตลง และนำทรัพยากรที่ใช้ลดลงนั้นไปใช้ในกิจการอื่นหรือไปอุดหนุนบริษัทอื่นที่มีการผลิตที่น้อยเกินไป หรือการเรียกเก็บภาษีจากภูมิภาคที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเพื่อให้มีการย้ายการลงทุนไปยังภูมิภาคอื่นและกระจายความเจริญออกไป สำหรับการใช้จ่ายภาษีและเงินอุดหนุนในการกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็สามารถทำได้หลายวิธีเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในการกระตุ้นการลงทุนสามารถทำได้โดยการให้เงินอุดหนุนหรือให้การยกเว้นภาษีแก่อุตสาหกรรมที่ต้องการส่งเสริมให้มีการลงทุน หรือการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายทางการคลังหรือการใช้การใช้จ่ายและการหารายได้ของรัฐบาลสามารถทำได้ โดยใช้กฎที่วางไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการเก็บภาษีเงินได้โดยอัตโนมัติ กฎนี้คือการเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้าเพราะเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว ภาษีที่เก็บได้ก็จะมียอดมากขึ้นด้วย แต่หากเศรษฐกิจหดตัว ภาษีที่เก็บได้ก็จะมียอดลดลง ซึ่งเป็นการช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้โดยอัตโนมัติ (automatic stabilizer) ดังนั้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติต้องใช้อัตราภาษีในอัตราก้าวหน้า โดยอัตราภาษีที่ควรจัดเก็บนั้นมีกฎเกณฑ์ในการตั้งอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

1. เก็บภาษีในอัตราที่ทำให้งบประมาณสมดุล คือทำให้รายได้ของรัฐบาลมีเท่ากับรายจ่ายของรัฐบาลนั่นคือ

$$DEF = G - tY + R = 0 \quad (2.1)$$

โดยที่ DEF คือ การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล

G คือ รายจ่ายโดยตรงของรัฐบาล

tY คือ จำนวนภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บได้ทั้งหมด (T) ซึ่งมีค่าเท่ากับอัตราภาษี (t) คูณรายได้ประชาชาติ (Y)

R คือ รายจ่ายประเภทเงินโอนของรัฐบาล

$$\text{หรือ} \quad tY = G + R \quad (2.2)$$

$$t = \frac{G + R}{Y} \quad (2.3)$$

อัตราภาษีที่ควรใช้มีค่าดังสมการข้างต้น การคิดอัตราภาษีที่ใช้โดยวิธีนี้มีข้อสังเกตคือ เมื่อรายได้เพิ่มสูงขึ้นอัตราภาษีที่ใช้จะมีค่าลดลง หรือเมื่อรายได้ลดลงอัตราภาษีที่ใช้จะมีค่าเพิ่มขึ้น ทำให้เป็นการสนับสนุนให้เศรษฐกิจมีการขยายตัวมากขึ้นหรือหดตัวมากขึ้น ก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพ

2. เก็บภาษีในอัตราที่ทำให้งบประมาณสมดุลที่ระดับการจ้างงานเต็มที่ นั่นคือ

$$DEFF = G - tY + R = 0 \quad (2.4)$$

$$\text{หรือ} \quad t^* Y_{FE} = G + R \quad (2.5)$$

$$t^* = \frac{G + R}{Y_{FE}} \quad (2.6)$$

โดยที่ DEFF คือ การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล เมื่อสมมติให้รายได้รัฐบาลอยู่ที่ระดับการจ้างงานเต็มที่

Y_{FE} คือ ระดับรายได้ที่มีการจ้างงานเต็มที่

t^* คือ อัตราภาษีที่จัดเก็บเมื่อมีการจ้างงานเต็มที่

อัตราภาษีที่ใช้จะทำให้งบประมาณของรัฐบาลสมดุลขณะที่เศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่ ดังนั้นถ้าเมื่อใดที่อุปสงค์ของภาคเอกชนลดลง รายได้ของรัฐบาลจะลดลงด้วย หรือรายได้ของรัฐบาลจะเพิ่มขึ้นหากอุปสงค์ของภาคเอกชนเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้โดยอัตโนมัติ และเมื่อรัฐบาลได้กำหนดค่า t^* แล้วแม้ว่าระดับของรายได้ไม่ได้อยู่ ณ การจ้างงานเต็มที่ รัฐบาลก็สามารถทำให้เศรษฐกิจเข้าใกล้ระดับรายได้ที่มีจ้างงานเต็มที่ โดยการเพิ่มอุปทานเงิน อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่า t^* เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเบื้องต้น (Economic Growth)

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นที่หลาย ๆ ประเทศให้ความสำคัญ ซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ประชาชาติที่แท้จริง การเพิ่มขึ้นในรายได้ที่แท้จริงนำมาซึ่งการบริโภคที่เพิ่มขึ้น การบริโภคที่เพิ่มขึ้นนี้เองก็เป็นตัวสะท้อนระดับมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น รายได้ที่มากขึ้นนั้นมาจากผลผลิตที่เพิ่มขึ้นซึ่งผลผลิตนั้นถูกกำหนดโดยปัจจัยการผลิต เช่น ทุนและแรงงาน เป็นต้น รวมทั้งเทคโนโลยีในการผลิต ดังนั้นความแตกต่างทางรายได้จึงมาจากความแตกต่างของแรงงาน ทุน และเทคโนโลยีในการผลิต

แบบจำลองในการอธิบายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของ Robert Solow (1987 Nobel Prize) เป็นการวิเคราะห์เชิงพลวัต (dynamic analysis) โดย Solow Growth model แสดงให้เห็นถึงการสะสมทุนที่เกิดขึ้นและผลของกำลังแรงงานและระดับเทคโนโลยีว่าจะส่งผลต่อผลผลิตอย่างไร ในเบื้องต้นนี้จะกำหนดให้กำลังแรงงานและเทคโนโลยีการผลิตคงที่

อุปทานจะเป็นตัวกำหนดการผลิตสินค้าและบริการจะเกิดขึ้นเท่าไร ส่วนอุปสงค์จะเป็นตัวจัดสรรทรัพยากรในทางต่าง ๆ

อุปทานของสินค้าในแบบจำลองของ Solow มีพื้นฐานมาจากฟังก์ชันการผลิตทั่วไปโดย

$$Y = F(K, L) \quad (2.7)$$

ซึ่งผลผลิต(Y) ขึ้นอยู่กับระดับของทุน (capital stock: K) และกำลังแรงงาน (labor Force: L) โดยกำหนดให้มีผลได้ต่อขนาดคงที่ (constant returns to scale: CRS) แสดงดังนี้

$$ZY = F(ZK, ZL) \quad (2.8)$$

หมายถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปัจจัยการผลิตทั้งหมดในสัดส่วนเดียวกันคือ Z จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในสัดส่วน Z เช่นกัน

ในข้างต้นเราจะพบว่า ผลผลิตทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับจำนวนปัจจัยทุน (K) และแรงงาน (L) แต่สามารถเขียนให้อยู่ในรูปต่อหน่วยของแรงงานได้โดย

$$Y = F(K, L) \quad (2.9)$$

$$\frac{Y}{L} = F\left(\frac{K}{L}, 1\right) \quad (2.10)$$

จัดรูปแบบใหม่ โดยให้ $y = Y/L$, และ $k = K/L$ จะได้ว่า $y = f(k)$

อุปสงค์ของสินค้าและบริการในแบบจำลองของ Solow มาจากการบริโภคและการลงทุน ในอีกนัยหนึ่งคือ ผลผลิตต่อแรงงาน (y) จะเท่ากับการบริโภคต่อแรงงาน (c) และการลงทุนต่อแรงงาน (i)

$$y = c + i \quad (2.11)$$

ฟังก์ชันการบริโภคแสดงโดย

$$c = (1-s)y \quad ; \quad 0 < s < 1 \quad (2.12)$$

ซึ่ง s คืออัตราการออมซึ่งหมายถึงในแต่ละปีรายได้เท่ากับ y จะถูกออมเท่ากับ sy และนำไปบริโภคเท่ากับ $(1-s)y$ ดังนั้น

$$y = (1-s)y + i \quad (2.13)$$

$$sf(k) = sy = i \quad (2.14)$$

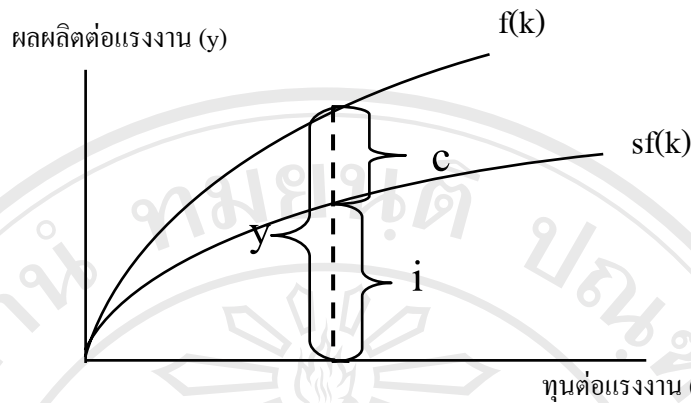
โดยรายได้ที่ถูกออมจะเท่ากับการลงทุน ซึ่งส่งผลให้การสะสมทุนเพิ่มมากขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงของทุนนั้นเกิดจากสองสาเหตุ

1. การลงทุน (investment) : จำนวนทุนจะเพิ่มขึ้นโดยการสร้างโรงงานหรือเครื่องจักรใหม่

ในเบื้องต้น เราทราบว่าจำนวนการลงทุนต่อหน่วยแรงงานจะเป็นสัดส่วนของผลผลิตต่อแรงงาน

$$i = sy \quad (2.15)$$

$$i = sf(k) \quad (2.16)$$

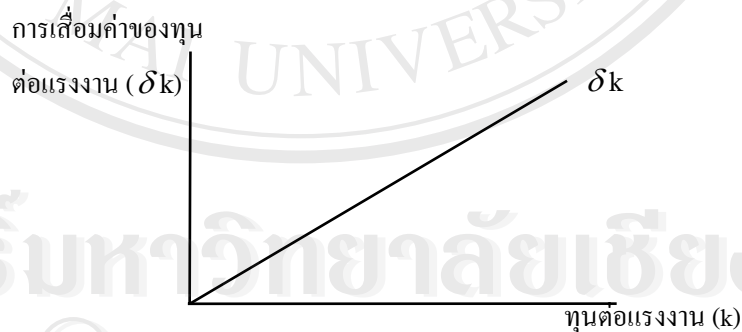

รูป 2.1 เส้นผลผลิตต่อแรงงาน (y) และเส้นการออม (sf(k))

ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของ k จะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลผลิตต่อแรงงาน (y) และการลงทุนต่อแรงงาน (i) ไปพร้อม ๆ กัน

2. การเสื่อมค่าของทุน (depreciation): จำนวนทุนจะลดลงเนื่องจากการเสื่อมค่าของทุน (การสึกหรอ เป็นต้น)

ในเบื้องต้นเรากำหนดให้การเสื่อมค่าของทุนหรือ depreciation เป็นสัดส่วนต่อจำนวนทุน โดยมีสัดส่วนเท่ากับ δ ซึ่งคือ depreciation rate ดังนั้นการเสื่อมค่าของทุนจะมีค่าเท่ากับ δk ทุกๆ ค่า

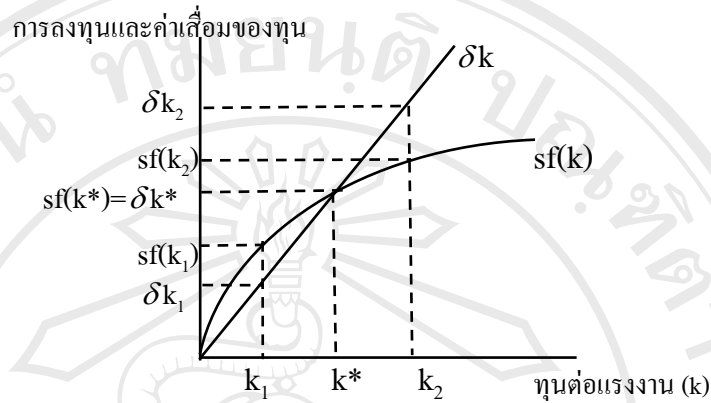
รูป 2.2 เส้นการเสื่อมค่าของทุน ณ ระดับทุนที่เกิดขึ้น

ดังนั้น เราสามารถแสดงผลกระทบของการลงทุน (i) และการเสื่อมค่าของทุน (δk) ต่อระดับทุนที่เกิดขึ้นดังนี้

$$\text{การเปลี่ยนแปลงของทุน } (\Delta k) = \text{การลงทุน } (i) - \text{การเสื่อมค่าของทุน } (\delta k)$$

$$\Delta k = i - \delta k \quad (2.17)$$

$$\Delta k = sf(k) - \delta k \quad (2.18)$$

รูป 2.3 การเปลี่ยนแปลงของการลงทุนกับการเสื่อมค่าของทุน

เมื่อระดับการลงทุนมากกว่าการเสื่อมค่าของทุน จะทำให้การเปลี่ยนแปลงของทุนในทางที่เพิ่มขึ้นหรือเมื่อ $sf(k_1) > \delta k_1$ หรือ $sf(k_1) - \delta k_1 > 0$ ดังนั้น $\Delta k > 0$

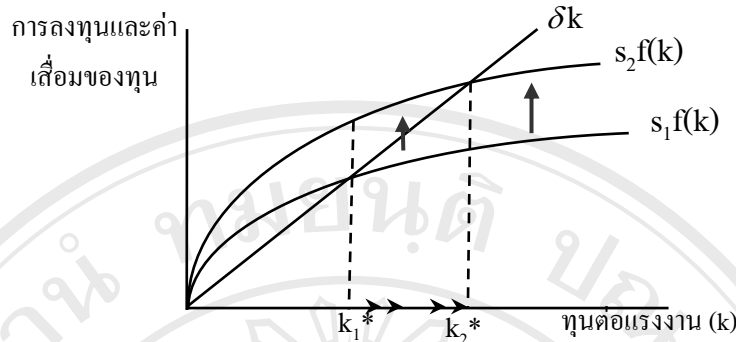
เมื่อระดับการลงทุนน้อยกว่าการเสื่อมค่าของทุน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทุนในทางที่ลดลงหรือเมื่อ $sf(k_2) < \delta k_2$ หรือ $sf(k_2) - \delta k_2 < 0$ ดังนั้น $\Delta k < 0$

เมื่อระดับการลงทุนเท่ากับการเสื่อมค่าของทุน จะทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงของทุนหรือเมื่อ $sf(k^*) = \delta k^*$ หรือ $sf(k^*) - \delta k^* = 0$ ดังนั้น $\Delta k = 0$ ซึ่งเรียกว่าระดับสภาวะหยุดนิ่ง (steady state)

นอกจากนี้ ยังจะเห็นได้ว่าอัตราการออมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของทุน ซึ่งส่งผลต่อการลงทุนและผลผลิตด้วย โดยสามารถดูได้จากรูป 2.4

เมื่ออัตราการออมอยู่ ณ s_1 ระบบเศรษฐกิจจะอยู่ที่ steady state ณ k_1^* เมื่ออัตราการออมเพิ่มขึ้นเป็น s_2 จะทำให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้นหรือมีการเลื่อนขึ้นของเส้น $sf(k)$ ทำให้ไปอยู่ที่ steady state ณ k_2^* จากระดับ steady state ของทุนที่สูงขึ้นทุน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตมากขึ้น

All rights reserved

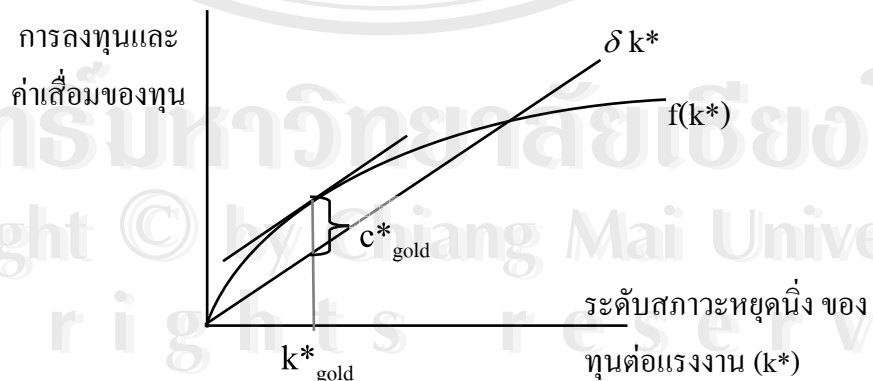

รูป 2.4 การเปลี่ยนแปลงของระดับ steady state เมื่ออัตราการออมเปลี่ยนแปลงไป

จาก Solow model แสดงว่าอัตราการออม (s) เป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดทุน ณ steady state เมื่อระบบเศรษฐกิจมีอัตราการออม (s) ที่สูงจะส่งผลให้มีปริมาณทุน (k) ที่สูง และมีผลผลิต (y) สูง ในขณะที่ถ้ามีอัตราการออมที่ต่ำ จะมีระดับทุนและผลผลิตที่ต่ำ

การเพิ่มขึ้นของอัตราการออม (s) จะทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือ growth rate ที่สูงในระยะสั้น จนกระทั่งระบบเศรษฐกิจจะอยู่ ณ steady state ใหม่ ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของอัตราการออมไม่ได้ทำให้เกิด growth rate ที่สูงตลอดไป

นอกจากนี้ ระดับการออมที่แตกต่างออกไปจะทำให้ปริมาณทุน ณ steady state แตกต่างกันไปและส่งผลกระทบต่อการใช้บริโภค โดยระดับทุนที่ steady state ที่มีการบริโภคสูงสุด (max consumption) เรียกว่า golden rule level of capital ดังรูป 2.5

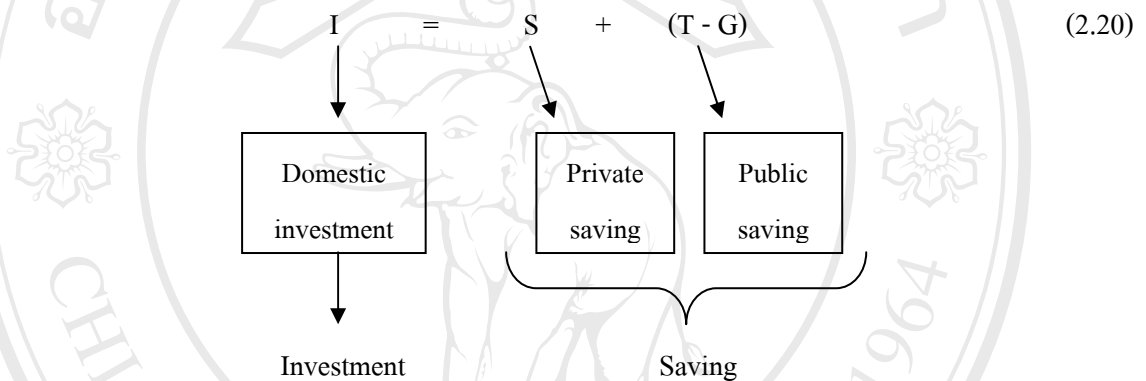
รูป 2.5 ระดับ golden rule level of capital

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าแบบจำลองเป็นแบบจำลองในระบบปิดและไม่มีภาครัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เพื่อที่จะเชื่อมโยงถึงภาครัฐบาลและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เราจะได้เพิ่มภาครัฐบาลเข้าไปในแบบจำลองของ Solow

จากทฤษฎี Solow growth model เราทราบแล้วว่าส่วนรั่วไหลของระบบเศรษฐกิจจะเท่ากับส่วนอัดฉีด เมื่อนำมาสร้างสมการจะได้ว่า

$$S + I + T - G = 0 \tag{2.19}$$

นำมาเขียนใหม่ ให้อยู่ในรูป

เมื่อนำภาครัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องในสมการนี้ การลงทุนจะขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ดังนี้

$$I = S + T - G \tag{2.21}$$

ดังนั้น การลงทุนอาจมาจากการออมของภาคเอกชนและการออมของภาครัฐ เมื่อ T-G มีผลเป็นบวก หรือมีงบประมาณเกินดุล แสดงว่ารายรับของรัฐบาลมากกว่ารายจ่ายของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลมีเงินออม สมมติให้การออมของบุคคลมีค่าคงที่ โดยขึ้นอยู่กับรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้ ซึ่งก็คือ $S = s(Y - T)$ เมื่อ $s = 1 - c$ จะได้ว่า

$$I = s(Y - T) + T - G \tag{2.22}$$

และจากสมการการเปลี่ยนแปลงของทุน คือ

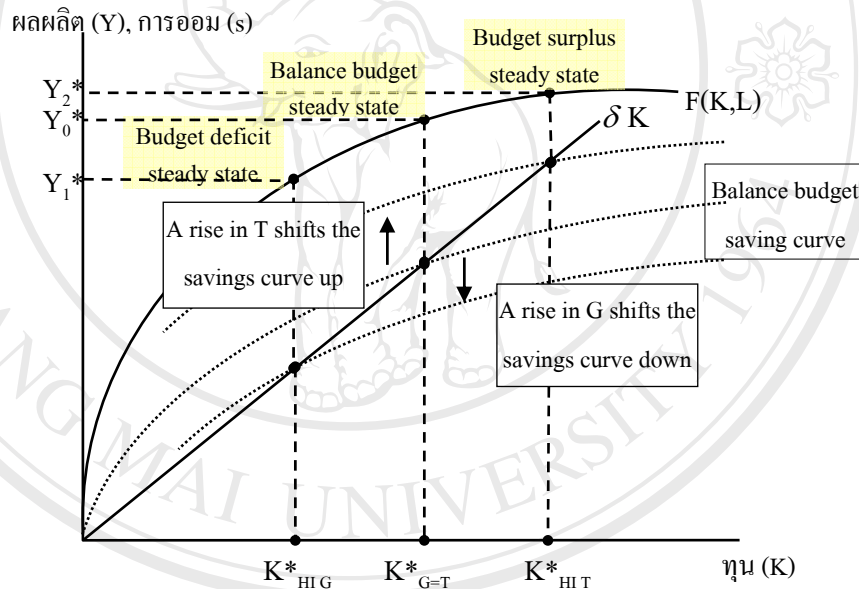
$$\Delta K = I - \delta K \tag{2.23}$$

เราสามารถเขียนสมการข้างต้นได้ ดังนี้

$$\Delta K = sY + (1 - s)T - G - \delta K \tag{2.24}$$

หรือ
$$\Delta K = sY(K, L) + (1 - s)T - G - \delta K \tag{2.25}$$

จาก 3 เทอมแรกทางขวามือของสมการนี้ แสดงให้เห็นถึงการออมของประเทศ ส่วน เทอมสุดท้ายของสมการคือ ค่าเสื่อมของทุน (δk) จากรูป 2.6 จะเห็นว่าเส้นการออมเป็นเส้นที่ออก จากจุด Origin โดยการออมของประเทศจะประกอบด้วย $sF(K,L)$ ซึ่งเป็นสัดส่วนของ production function และ $(1 - s)T - G$ สมมติให้ประเทศใช้งบประมาณแบบสมดุล เส้นการออมก็คือเส้นประ และการออมเท่ากับ $sF(K,L)$ โดยที่ $(1 - s)T - G = 0$

รูป 2.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นการออม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของงบประมาณ ณ ระดับต่างๆ

ถ้ารัฐบาลมีการใช้จ่ายมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ $(1 - s)T - G < 0$ เส้นการออมก็จะขยับลดลง แต่ถ้ามีการเก็บภาษีมากขึ้นก็จะทำให้ $(1 - s)T - G > 0$ ซึ่งทำให้การออมเพิ่มขึ้น และส่งผลทำให้ระดับทุนและระดับผลผลิต ณ steady state เพิ่มสูงขึ้นด้วย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการเก็บภาษีมากขึ้นจะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของระดับผลผลิต และส่งผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี นักเศรษฐศาสตร์ก็ไม่ได้มีการแนะนำและสนับสนุนให้ใช้มาตรการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองหลายประการ ดังนี้

1. การกำหนด steady state ควรอยู่บนหลักการที่ทำให้เกิดการอยู่ดีกินดีที่สุด (maximize the well being) ของปัจเจกบุคคล (individual) ในขณะที่บุคคลไม่สนใจถึงระดับของทุนหรือผลผลิต แต่จะสนใจเฉพาะปริมาณการบริโภคของตนเองเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อสมมติ ดังนั้นการกำหนด steady state กำหนดในระดับที่ทำให้เกิดการบริโภคสูงสุด เรียกว่า the golden rule ดังนั้นการจกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น แม้จะทำให้การออมเพิ่มขึ้น แต่อาจจะส่งผลให้การบริโภคไม่อยู่ ณ ระดับสูงสุด ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้เกิดสวัสดิการสูงสุด ภาษีอากรที่เก็บได้เพิ่มขึ้นอาจเป็นอันตรายต่อ steady state ของการบริโภค

2. ถ้าเงื่อนไขของการเสียภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้ steady state ของการบริโภคเพิ่มขึ้น มีผลกระทบในทางลบต่อการบริโภคในปัจจุบัน นั่นเป็นเพราะทุนสะสมในปัจจุบันและรายได้ในปัจจุบันที่มีเท่าเดิม การเพิ่มขึ้นของการจกเก็บภาษีจะทำให้รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริงลดลง การตัดสินใจเพิ่มการเก็บภาษีจะเป็นตัวกระตุ้นการเพิ่มระดับการออมของประเทศ และนำไปสู่การพิจารณาการบริโภคในปัจจุบันเสียผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต ถ้าเรานำการบริโภคในอนาคตเทียบกับการบริโภคในปัจจุบัน อาจเป็นเหตุที่ทำให้ไม่ควรมีการจกเก็บภาษี

3. การเพิ่มการจกเก็บภาษีมิใช่เหตุผลเดียวที่ทำให้การบริโภคที่เป็นไปได้ในปัจจุบันลดลง ภายใต้ระดับรายได้ที่ได้รับ จากวัฏจักรธุรกิจ (business cycle) การเพิ่มการจกเก็บภาษีจะเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เข้าสู่ภาวะซบเซา แม้จะผลักดันรายได้และการบริโภคเพียงชั่วคราวภายใต้ระดับที่เป็นไปได้ของแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้เศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำ

4. นโยบายของรัฐบาลมีความโน้มเอียงที่จะใช้จ่ายจากรายได้ที่ได้มาทั้งหมด โดย G จะเพิ่มขึ้นก็ต่อเมื่อ T มีการเพิ่มขึ้น การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลในอัตราเดียวกับรายได้จากภาษีอากร แต่อย่างไรก็ตามการลงทุนและ steady state ของรายได้จะลดลง ทั้งนี้เนื่องมาจากอัตราการออมที่ได้จากสมการ $s = 1 - c$ ความพยายามที่จะจกเก็บภาษีของรัฐเพื่อการออม จะส่งผลต่อภาคเอกชนทำให้รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริงลดลง ดังนั้นการเพิ่มการจกเก็บภาษีเป็นการเพิ่มการออมของภาครัฐบาล แต่ทำให้เกิดการลดโอกาส (crowd out) กับการออมของภาคเอกชน

2.2 ผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

Anastassiou and Dritsaki (2005) ได้ทำการศึกษาโดยการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากภาษีและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกรีซ โดยมีข้อสังเกตที่พบว่าอัตราภาษีทางตรงและทางอ้อมในอัตราที่ต่ำจะสนับสนุนให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการอภิปราย อย่างไรก็ตามยังมีงานวิจัยไม่มากนักที่พยายามจะอธิบายและทำการทดสอบสมมุติฐานนี้ หนึ่งในปัญหาหลัก คือ ผู้ทำการวิจัยประสบกับการขาดข้อมูลอนุกรมเวลา (time series) ที่มีไม่เพียงพอในระยะยาว เป็นการนำมาซึ่งปัญหาโดยเฉพาะเมื่อทำการทดสอบ unit root และ cointegration ระหว่างตัวแปรที่เป็นอนุกรมเวลา ในการศึกษาครั้งนี้พยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้รวมจากภาษี (total tax revenues) ภาษีเงินได้ (income tax) ภาษีกำไรจากการซื้อขายสินทรัพย์ (tax on capital gains) และการออมภายในประเทศ (gross domestic saving) และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในการหาความสัมพันธ์ครั้งนี้ใช้ข้อมูลประจำปีระหว่างปี 1965-2002 และวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล (causality analysis) การทดสอบนี้จะแสดงถึงสาเหตุที่มีอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากภาษีและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกรีซ

ในการวิเคราะห์จะใช้ข้อมูลระหว่างปี 1965-2002 เป็นตัวอย่างในการทดสอบ โดยทำการทดสอบดังนี้ ส่วนที่หนึ่งจะนำเสนอข้อมูลที่ทดสอบด้วย autoregressive VAR model ส่วนที่สองนำข้อมูลมาทดสอบความนิ่งของข้อมูลโดยวิธี Dickey-Fuller test ส่วนที่สามคือการทดสอบ cointegration analysis ส่วนที่สี่ทำการประมาณค่าด้วย error correction model และสุดท้ายส่วนที่ห้าคือทำการทดสอบความเป็นเหตุเป็นผล Granger causality test

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากภาษีและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกรีซ พบว่าการทดสอบความสัมพันธ์ของอัตราการเจริญเติบโตและรายได้จากภาษีอากรในระยะสั้นตัวแปรทั้งสองตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน ณ ระดับความเชื่อมั่น 10% แต่จะมีความสัมพันธ์กันในระยะยาว และจากการทดสอบ Granger causality พบว่า เกิดในทิศทางเดียวคือ หน่วยสุดท้ายของภาษีทางตรง (marginal direct tax) เป็นสาเหตุของการเกิดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการทดสอบความเป็นต้นเหตุระหว่างรายได้จากภาษีกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่า เกิดขึ้นในทิศทางเดียว คือรายได้จากภาษีเป็นสาเหตุของการเกิดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ปานหทัย พิพิธภักข์ (2548) ได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาษีกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในทิศทางเดียว คือ ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็น

ตัวแปรต้น โดยใช้ข้อมูลรายปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2502-2546 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ในระยะยาวและระยะสั้นด้วยวิธีการ cointegration ของ Engle and Granger และ error correction mechanism (ECM) ผลการศึกษาพบว่า จากการทดสอบ unit root ของทั้งสองตัวแปร คือ รายได้จากภาษีอากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ด้วยวิธี augmented Dickey Fuller พบว่า ข้อมูลทั้งสองมีความไม่นิ่งที่ระดับ order of integration เท่ากับ 0 หรือ $I(0)$ และมีความนิ่งที่ระดับ order of integration เท่ากับ 1 หรือ $I(1)$ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.01 จากนั้นเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระยะยาวพบว่า รายได้จากภาษีอากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีความสัมพันธ์กันในระยะยาว ส่วนผลการทดสอบความสัมพันธ์ในระยะสั้น พบว่าทั้งสองตัวแปรมีการปรับตัวในระยะสั้นเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว แต่ในการทดสอบความสัมพันธ์ครั้งนี้ยังไม่มีการเลือกช่วงเวลา (lag) ที่เหมาะสม และข้อมูลของตัวแปรเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเงิน ยังไม่ได้จัดให้อยู่ในรูปของ natural logarithm

มยุรี สุรินทร์ (2546) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อาชีพของกรมสรรพากรกับรายได้ประชาชาติ เพื่อศึกษาโครงสร้างการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อาชีพสรรพากรกับรายได้ประชาชาติ โดยใช้ข้อมูลทศวรรษรายปีภาษีและรายไตรมาสในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2523-2545

ผลการศึกษาโครงสร้างการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรพบว่า ก่อนที่จะมีการนำภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ภาษีที่มีสัดส่วนต่อภาษีสรรพากรรวมสูงสุดคือ ภาษีการค้า และหลังจากมีการนำภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ ภาษีที่มีสัดส่วนต่อภาษีสรรพากรรวมสูงสุดคือ ภาษีมูลค่าเพิ่มรองลงมาคือ ภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามลำดับ สำหรับค่าสัดส่วนของภาษีสรรพากรรวมต่อรายได้รัฐบาลพบว่า ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอด และสัดส่วนภาษีทางตรงต่อรายได้รัฐบาลอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อาชีพสรรพากรรวมและแยกประเภทกับรายได้ประชาชาติและองค์ประกอบของรายได้ประชาชาติด้านต่างๆ พบว่า การใช้ข้อมูลรายปีให้ผลการวิเคราะห์ได้ดีกว่ารายไตรมาส และพบว่ามีแบบจำลอง 3 แบบจำลองที่ให้ผลการวิเคราะห์ได้ดี ซึ่งความผันผวนของรายได้ประชาชาติและองค์ประกอบของรายได้ประชาชาติสามารถอธิบายความผันผวนของรายได้อาชีพของกรมสรรพากรรวมและแยกประเภทได้ดีและมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ 1) แบบจำลองที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อาชีพของกรมสรรพากรกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ โดยพบว่ารายได้จากภาษีสรรพากรรวม รายได้จากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา รายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคล รายได้จากภาษีการค้า (ภาษีมูลค่าเพิ่ม

และภาษีธุรกิจเฉพาะ) รายได้จากภาษีอากรแสดมภ์ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 2) แบบจำลองที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากภาษีสรรพากร โดยรวมกับมูลค่าของผลผลิตภาคเกษตรและมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรพบว่า รายได้จากภาษีสรรพากรรวม รายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคล รายได้จากภาษีการค้า (ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ) รายได้จากภาษีอากรแสดมภ์ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตร ส่วนรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคลรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับมูลค่าของผลผลิตภาคเกษตรและมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตร และ 3) แบบจำลองที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากภาษีสรรพากรกับองค์ประกอบของรายได้ประชาชาติ ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ยและกำไร พบว่า รายได้จากภาษีสรรพากรรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าจ้าง ค่าเช่า และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับค่าเช่า ส่วนรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคลรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าจ้าง ดอกเบี้ย และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับกำไร ด้านรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคลมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไร และมีความสัมพันธ์ในทิศทางที่ตรงข้ามกับค่าเช่า ด้านรายได้จากภาษีการค้า (ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าจ้าง และรายได้จากภาษีอากรแสดมภ์ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับดอกเบี้ยและกำไร และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าจ้าง

ปริณดา สุทิน (2546) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อัตราและภาวะเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยการประยุกต์แบบจำลองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้านอุปสงค์และทฤษฎีภาษีอากร โดยการกำหนดรูปแบบของรายได้อัตราผ่านทางตัวแปรการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ใช้ข้อมูลทศวรรษปฏิวัติในช่วงปี พ.ศ.2513-2542 ใช้วิธีการประมาณค่าความสัมพันธ์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (ordinary least square) ผลการศึกษาพบว่า รายได้อัตราจากภาษีอากรมากที่สุด โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีจากกรมสรรพากร รองลงมาคือกรมสรรพาสาไมต์และศุลกากร ตามลำดับ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมาจากการลงทุน การบริโภค และมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลจึงมีรายได้อัตราจากการเก็บภาษีจากฐานภาษีต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ในการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ พบว่ารายได้อัตราจากภาษีอากรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการบริโภคภาคเอกชน การลงทุนภายในประเทศ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.01 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการส่งออก ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศและมูลค่าการนำเข้าไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้อัตราจากภาษีอากร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะมีผลต่อรายได้อัตราจากภาษีอากร โดยมีผลกระทบผ่านตัวแปรการ

ลงทุนภายในประเทศ การบริโภคของภาคเอกชนและมูลค่าการส่งออกในทิศทางเดียวกัน เนื่องมาจากฐานภาษีที่จัดเก็บมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรเหล่านี้ ส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้รัฐบาล และมูลค่าการนำเข้าที่อาจมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามหรือทิศทางเดียวกันนั้นกลับไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ภาครัฐบาล อาจเนื่องมาจากการผิดพลาดในการคำนวณด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

ชัยวัฒน์ นิ่มอนุสรณ์กุล (2544) ศึกษาการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจมิติสำหรับภาครัฐบาลของประเทศไทย โดยใช้เทคนิค cointegration และ error correction method ตามวิธีการของ Johansen ทำการประมาณค่าความสัมพันธ์ในระยะยาวและการปรับตัวในระยะสั้นของแบบจำลอง โดยทำการศึกษาจากข้อมูลรายปีในช่วงปีพ.ศ.2513-2542 และข้อมูลรายไตรมาสช่วงปี พ.ศ.2536 ไตรมาสที่ 2 ถึงปี พ.ศ.2543 ไตรมาสที่ 2 และทำการศึกษาโครงสร้างภาษีอากรของรัฐบาลรายปีแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ส่วนของรายได้ รายจ่าย และการก่อหนี้สาธารณะของรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่ารายจ่ายรวมของรัฐบาลมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับรายได้ประชาชาติ รายได้รวมของรัฐบาลและดัชนีราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้น ส่วนในรายไตรมาสการใช้จ่ายของภาครัฐบาลมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับตัวแทนฐานภาษี ในส่วนของข้อมูลรายปี รายได้อื่น ๆ ที่ประกอบด้วย ค่าขายหลักทรัพย์ ทรัพย์สินและบริการ และงบบุคลากร มีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับรายได้ประชาชาติและดัชนีราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้น ส่วนรายได้อื่น ๆ รายไตรมาสนั้นมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้น และดัชนีราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้น

ในส่วนของการก่อหนี้สาธารณะพบว่า การกู้เงินภายในประเทศสุทธิของรัฐบาลทั้งรายปีและรายไตรมาสมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับการกู้เงินจากต่างประเทศสุทธิของรัฐบาล การให้สินเชื่อภายในประเทศแก่รัฐบาล และรายได้รัฐบาล ส่วนการกู้เงินจากต่างประเทศสุทธิของรัฐบาลทั้งรายปีและรายไตรมาสมีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับการกู้เงินภายในประเทศสุทธิของรัฐบาล การให้สินเชื่อภายในประเทศแก่รัฐบาล และรายได้ของรัฐบาล

ในการวิเคราะห์โครงสร้างรายได้จากภาษีอากรทำการวิเคราะห์จากดัชนีเชิงสถิติ ซึ่งประกอบด้วยดัชนีการพึ่งพา (reliance indicator) และดัชนีความพยายาม (effort indicator) ผลการศึกษาโครงสร้างภาษีอากรพบว่าค่าดัชนีการพึ่งพาของภาษีทางตรงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ค่าดัชนีการพึ่งพาของภาษีทางอ้อมและภาษีทางการค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มลดลง ส่วนการศึกษาค่าดัชนีความพยายามพบว่าค่าดัชนีความพยายามของภาษีทางอ้อมมีค่ามากที่สุด โดยภาษีรวมและภาษีทางตรงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่ภาษีการค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มลดลง

ณัฐรุจดี สิทธิสมาน (2543) ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากภาษีมูลค่าเพิ่มต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาสของภาษีมูลค่าเพิ่มและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในช่วงปี พ.ศ.2536-2542 นำไปวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสถิติและวิธีการทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่าจากโครงสร้างของการจัดเก็บภาษีของประเทศไทย ประกอบด้วยภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อม การประมาณค่าความยืดหยุ่นของภาษีทางอ้อมแต่ละประเภท พบว่าภาษีศุลกากรขาเข้า ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีการค้าเฉพาะอย่าง เงินกำไรจากกิจการผูกขาด เงินค่าธรรมเนียม และภาษีอื่นๆ แสดงค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่งและมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของค่าความยืดหยุ่นของภาษีมูลค่าเพิ่มต่อจำนวนภาษีทางอ้อมมีค่าเท่ากับ 0.823 ค่าความยืดหยุ่นของภาษีทางอ้อมต่อภาษีทั้งหมด พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.626 และมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะเป็นการจัดเก็บจากการบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งมีจำนวนมาก ทางด้านความยืดหยุ่นและความสัมพันธ์ของจำนวนเงินภาษีทั้งหมดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ พบว่ามีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ -3.842 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ทางด้านการประมาณผลกระทบจากภาษีมูลค่าเพิ่มต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ พบว่ามีค่าเท่ากับ -1.960 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามเช่นเดียวกัน กับผลกระทบจากภาษีทั้งหมด เนื่องมาจากภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นการลดอำนาจการซื้อของผู้บริโภคและผู้ผลิตเองก็ไม่สามารถทำการผลิตได้เต็มที่ เพราะกำไรส่วนหนึ่งถูกหักเป็นค่าภาษี ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจล่าช้าลง

เชาวเรศ บุญจันทร์ (2535) ทำการศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของภาษีอากรในด้านความสามารถในการทำรายได้ให้แก่รัฐบาลและความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ รวมทั้งผลของการใช้มาตรการทางภาษีอากรว่า สามารถบรรลุผลในการเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐหรือไม่ โดยการใช้ข้อมูลทศนิยมรายปีเกี่ยวกับรายได้จากการจัดเก็บภาษีอากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2523-2533 วิเคราะห์หาค่าความไหวตัวของภาษีอากรต่อรายได้และค่าความยืดหยุ่นของภาษีอากรต่อรายได้ ครอบคลุมตั้งแต่ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีการค้า ภาษีสรรพสามิต อากรขาเข้า และภาษีอากรรวม โดยทำการประมาณค่าจากวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (ordinary least squares) และขจัดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมาตรการภาษีอากรออกจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ภาษีอากรโดยรวมด้วยวิธี dummy variable method

ผลจากการศึกษาพบว่า ภาษีอากรทุกประเภทมีค่าความไหวตัวและค่าความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง แสดงว่า ระบบหรือโครงสร้างภาษีมีความสามารถทั้งด้านการทำรายได้ให้แก่รัฐบาล และมีความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนผลของการใช้มาตรการทางภาษีในแต่ละประเภทภาษีสามารถบรรลุผลในการทำรายได้ให้แก่รัฐบาลเพิ่มขึ้น ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลและอากรขาเข้า แต่เมื่อวิเคราะห์ผลจากการใช้มาตรการภาษีอากรรวมทั้งระบบ การใช้มาตรการภาษีไม่ก่อให้เกิดผลในการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐบาลแต่ประการใด

ปวีตรา เบนญกุล (2531) ทำการศึกษาถึงผลกระทบของการออม และภาษีอากรที่มีต่อการขยายตัว ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า การสะสมทุนเป็นปัจจัยสำคัญของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสะสมทุนจากทรัพยากรภายในประเทศได้จากการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินออม ซึ่งหากมีการออมภายในประเทศเพิ่มขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อการลงทุน ทำให้การลงทุนขยายตัวสูงตามไปด้วย และในขณะเดียวกัน การเก็บภาษีอากร กลับทำให้การลงทุนลดลง ทั้งนี้เนื่องจากเงินที่ใช้หมุนเวียนในระบบถูกเก็บไปอยู่ในมือของรัฐบาลในรูปของการจัดเก็บภาษี แต่อย่างไรก็ตามการออมภายในประเทศนั้นได้ทำการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น การออมโดยสมัครใจ และการออมโดยไม่สมัครใจ การออมโดยสมัครใจ ได้แก่ การออมซึ่งเกิดจากการลดการบริโภค การออมโดยไม่สมัครใจ ได้แก่ ภาษีอากร ทุกรูปแบบที่จัดเก็บโดยรัฐบาล